

Den nye tyske Næringslovs Bestemmelser
vedrørende Arbejderlovgivningen.

Ved
Cordt Trap.

I nærværende Tidsskrifts Aargang 1890 3dje Hefte har jeg omtalt det Forslag til en Forandring i Næringslovens Bestemmelser vedrørende Arbejderlovgivningen, som i Maj Maaned 1890 blev forelagt den tyske Rigsdag. Lovforslaget har siden da været Genstand for en meget indgaaende Drøftelse, saa vel udenfor Rigsdagen, som i denne, hvor det endelig lykkedes Regeringen, efter at Forslaget havde været underkastet en Kommissions Betænkning og efter Forhandlinger, som strakte sig over fulde 33 Møder, og som frembød Interesse ikke alene ved den Sagkundskab, som de tilførte Forslaget, men ved at give et tro Spejl af de sociale Kampe, som førtes Landet over, at gennemføre det i en Form, som paa væsenlige Punkter afveg fra det oprindelige Udkast. Under 1. Juni 1891 erholdt Forslaget Lovskraft.

Loven fastslaar i § 105 i Overensstemmelse med den tidligere gældende Ret Kontraktsfriheden mellem Arbejdsgiver og Arbejder som sit Hovedprincip, fra

hvilket der imidlertid gives dybt indgribende Undtagelser.

For voxne Arbejdere er den betydningsfuldeste af disse Forbudet mod Søndagsarbejde. Loven har her optaget Udkastets Bestemmelser med den Række af Undtagelser, som Produktionen, Forbrugernes eller det Offentliges Interesse har nødvendiggjort.

Medens Loven saaledes som Hovedregel yder Arbejderen et langt kraftigere Værn end tidligere, hvor man nøjedes med at give ham Ret til at afslaa at arbejde om Søndagen, indtager Loven nu paa den anden Side, til Trods for modstaaende Betænkeligheder ved at fremtvinge Arbejde, hvor dette af religiøse Grunde er Arbejderen imod, det Standpunkt, at naar Søndagsarbejdet er tilladt, bør Arbejderen ej kunne vægre sig ved at udføre det.

Forbudet mod Arbejde paa Søn- og Festdage kommer ikke til Anvendelse paa Samfærdselserhvervene, paa Beværtnings- og Udkækningssteder, Musikpræstationer, Skuespil og Theaterforestillinger.

En betydningsfuld Forandring er foregaaet i Søndagshvilens Udmaaling. Efter Udkastet kunde derne, der skulde vare i 24 Timer, begynde tidligst Lørdag Eftermiddag Kl. 6 og senest Søndag Morgen Kl. 6, og Arbejdet kunde da optages igen henholdsvis Søndag Aften eller Mandag Morgen ved samme Tid. Mod denne Afgrænsning af Søndagshvilen rejstes der alvorlige Betænkeligheder. Fra en Side fæstede man fortrinsvis Øjet paa Søndagens religiøse Betydning som den af Gud indstiftede Hviledag. Ved Dagens Frembrud skulde alt Arbejde hvile, for at Arbejderen i Ro og Andagt kunde holde Søndagen hellig. Dette Synspunkt

førte til Fastholdelsen af Kalendersøndagen fra Lørdag til Søndag Midnat. Fra anden Side blev gjort gældende, at det, Loven burde sikre, var en virkelig Fridag, hvor Arbejderen aandelig og legemlig kunde hvile ud fra Ugens anstrengende Arbejde. Denne Forudsætning kunde ikke opfyldes, naar Arbejdet varede lige til Søndag Morgen eller begyndte Søndag Eftermiddag, der krævedes tværtimod, at en vis Hviletid gik forud for og fulgte efter den frie Søndag. Det var saa meget mere nødvendigt at fastslaa dette ved Loven, som Dagene forud for Søn- og Festdage af Arbejdsgiverne med Forkærlighed anvendtes til Overarbejde i Mod-sætning til, hvad der fandt Sted i England og i Schweiz, hvor Arbejdstiden endog ved Lov var sat 1 Time kortere end den sædvanlige Maximalarbejdsdag paa 11 Timer. Der stilledes derfor Forslag om, at den tvungne Hvile skulde udvides til at omfatte 30 (36) Timer.

Mod begge Forslag, men dog særligt mod det sidste, blev der med Styrke gjort gældende, at de ikke vilde kunne gennemføres uden i høj Grad at skade Industriens Produktionsevne. Dette gjaldt navnlig for den Del af den store Industri, der arbejdede med afvexlende Dag- og Nathold; da Afløsningstiderne vare 6 Morgen og 6 Eftermiddag, vilde der i det hele om Ugen kun kunne arbejdes af 11 Hold.

Loven, der nærmest slutter sig til Kalendersøndagen, bestemmer, at Arbejdshvilen paa en Søn- og Festdag skal vare 24, for to paa hinanden følgende Søn- og Festdage 36, for Jule-, Paaske- og Pinsefesten 48 Timer. Hviletiden skal regnes fra Kl. 12 Nat og strækker sig for to paa hinanden følgende Søn- og Festdage til

Klokken 6 Aften den anden Dag. I Forretninger med regelmæssige Dag- og Nathold kan Hviletiden dog begynde tidligst den foregaaende Hverdag Klokken 6 Aften, senest Klokken 6 Morgen den paafølgende Dag, naar hele Bedriften hviler de derpaa følgende 24 Timer.

For Personalet i Handelsforretninger ere Reglerne om Søndagsarbejde blevne skærpede derhen, at Medhjælpere, Lærlinge og Arbejdere overhovedet ikke maa beskæftiges paa Jule-, Paaske- og Pinsedagene; for andre Søn- og Festdage fastholdes ganske vist 5 Timers Beskæftigelse som den almindelige Maximumsgrænse; men det staar Kommunen eller Kommunalforbundet frit for yderligere at indskrænke Tiden. Et Forslag om obligatorisk at henlægge Fritiden til Søndag Eftermiddag fandt ikke Bifald, da der maatte tages Hensyn til de lokale Forhold. For de store Byer var det vel den heldigste Ordning, med hvilken man i Tidens Løb vilde finde sig godt til Rette; anderledes for de mindre Købstæder, hvor Landbefolkningen, navnlig den fjernere boende, var henvist til at gøre sit Indkøb efter endt Gudstjeneste. For at udelukke ubillig Konkurrence fra Forretninger, der drives udelukkende ved egen eller Familiens Hjælp, bestemmer Loven, at Forbud mod Handel om Søndagen skal træffe alle Forretninger lige og forbyder samtidig Omløben med Varer.

Den Bestemmelse i Udkastet, der fakultativt indfører den sanitære Maximalarbejdsdag, idet den for Bedrifter, hvor Arbejdernes Sundhed sættes i Fare ved en overdreven lang Arbejdstid, giver Forbundsraadet Ret til at regulere saa vel denne, som Arbejdspausernes Længde, blev uden synderlig Modstand fra nogen Side optaget i Loven. Striden stod derimod om Indførelsen

af en almindelig tvungen Maximalarbejdsdag; Centrums-partiet havde foreslaaet at følge Schweiz og Østrigs Exempel med Indførelsen af den 11 Timers Maximalarbejdsdag; det socialdemokratiske Parti havde til en Begyndelse foreslaaet den fastsat til 10 Timer, fra 1. Januar 1894 til 9, fra 1. Januar 1898 til 8 Timer; for Arbejdere i Bjergværkerne skulde den 8 Timers Maximalarbejdsdag indtræde strax.

Diskussionen i Rigsdagen, der aldeles fortrinsvis havde den 8 Timers Maximalarbejdsdag for Øje, frembød vel ikke absolut nye Synspunkter, men havde dog særlig Interesse dels ved, at nogle af de betydeligste Repræsentanter for de modstaaende socialpolitiske Anskuelser kom til Orde, og den mundtlige Forhandling mellem krasse socialpolitiske Modstandere, for hvilke Rigsdagen er saa godt som det eneste fælles Mødested, gav Argumentationen en egen Aktualitet, idet hver Part førte sine bedste Grunde i Ilden.

Fra socialistisk Side blev da gjort gældende, at Retfærdigheden fordrede, at den nyere Tids uhyre Fremskridt paa Naturvidenskabens og Teknikens Omraade, der havde muliggjort en langt større Produktion med det samme Arbejde, blev benyttet til at reducere den daglige Arbejdstid ikke blot for bestemte Samfundsklasser, men for hele Menneskeslægten, til et Maal, som lod Tid aaben til at deltage i det fremskridende Kulturarbejde. Dette kunde fuldt ud kun ske gennem den socialistiske Samfundsordning; men Maximalarbejdsdagen var allerede et godt Skridt fremad. Den første Virkning af Indførelsen af en saadan vil blive denne, at Arbejdsgiveren tvinges til at anskaffe bedre Maskiner, hvorved Arbejdet bliver mere produktivt.

Til Trods for denne Forøgelse i Arbejdets Produktivitet vil Maximalarbejdsdagen — og der lægges ikke Skjul paa, at heri søges dens Hovedbetydning — føre til, at det Arbejde, Produktionen kræver, ikke vil kunne besørages af den nuværende Arbejdsstyrke. Herved vil ikke alene den ledige Arbejdsstyrke, denne Reservearmé af Arbejdere, som Samfundet underholder i Industriens Interesse, selv finde lønnet Beskæftigelse; men den vil samtidigt undrages det aabne Arbejdsmarked, som den hidtil har trykket ved sit Udbud til enhver Pris, og Resultatet vil blive en almindelig Stigning i Lønnen. En særlig gavnlig Indflydelse vil Maximalarbejdsdagen øve under en nedadgaaende Prisbevægelse; thi Erfaringen viser, at Fabrikkerne under den herskende Frihed søge Erstatning for de lave Priser ved at afskedige en Del af deres Arbejdere og erstatte dem ved et forceret Overarbejde fra de tiloversblevne, hvis Organisation under en nedadgaaende Prisbevægelse kun er i Besiddelse af ringe Modstandskraft.

Som den almindelige (ikke sanitære) Maximalarbejdsdags Modstandere stod i første Række det den gamle liberale Samfundslære nærmeststaaende Fremskridtsparti, som overhovedet vilde bekæmpe ethvert Forsøg paa at bryde den naturlige økonomiske Udvikling ved ad Lovens Vej at indvirke paa det Forhold, i hvilket Kapital og Arbejde deltage i Udbyttet. Den større Del af Huset var ikke principielt stemt imod en Maximalarbejdsdag, men mente, at man foreløbigt burde blive staaende ved de Resultater, der kunde opnaas ved Forbundsraadets diskretionære Myndighed til at begrænse Arbejdstidens Længde og Reglerne om Maximalarbejdsdagen for Kvinder og unge Mennesker, der for Fabrikker,

hvis Virksomhed er baseret paa disse — og herunder hører netop Størstedelen af dem, som endnu maa siges at arbejde med en overdreven lang Arbejdstid, saaledes Textilfabrikkerne — vil medføre en tilsvarende Indskrækning i de voxne Mænds Arbejde. At sætte en fast Maximumsgrænse for alt Arbejde vilde være i høj Grad uhensigtsmæssigt; thi hvad der for et Erhverv er en overdreven lang Arbejdstid, er for et andet kun lige tilpas; fra en Side blev den Tanke kastet ud til videre Overvejelse, om man ikke hellere skulde betro det organiserede Fag, som var Herre over at tage alle de konkrete Forhold i Betragtning, Retten til at ordne de herhenhørende Forhold.

Men dernæst vilde en stærk Indskrækning i Arbejdstidens Længde i og for sig være forbunden med store Betæneligheder. Henvisningen til, at der i Arbejdets større Intensitet i den kortere Arbejdstid skulle ligge et udjævnende Moment, har nu, da Arbejderen ofte kun er et Hjul i Forretningens hele Maskineri og afhængig af dettes Tempo, langt mindre Berettigelse end tidligere, og Anskaffelsen af bedre Maskiner staar i hvert Fald kun de rigere Arbejdsgivere aaben. Fik Socialisterne Ret i deres Paastand, at der med Indskrækningen i Arbejdet vilde følge en lige saa stor eller større Stigning i Lønnen, vilde dette umuliggøre Konkurrence med Ulandet og navnlig være et knusende Slag mod den lille Industri, der ikke har de Resserer som de store Fabrikherrer. Hele Ræsonnementet til Fordel for Maximalarbejdsdagen hviler imidlertid paa den naive Forudsætning, at det Arbejde, som kan finde Beskæftigelse i en Stat, er en fast Størrelse, som det kun gælder om at fordele mellem flere eller

færre Arbejdskræfter, medens Sandheden er den, at det i høj Grad er afhængigt af den Sum af Betingelser, under hvilken der arbejdes, og — kunde der tilføjes — af disse er atter Arbejdets Pris σ : Arbejdslønnen den allervigtigste. Indskrænkes Arbejdsudbudet, vil Arbejdets Pris utvivlsomt stige, men samtidig aftager Efterspørgselen og reagerer mod den Tendens til yderligere Prisstigning, som ellers vilde være tilstede. I hvilket Forhold Stigningen i Lønnen vil udligne det mindre Arbejde, der daglig præsteres, vil afhænge af, hvor langt Efterspørgselen kan følge med. I Lande med en kapitalkraftig Industri og navnlig i Tider med et højt Prisniveau og lønnende Beskæftigelse vil Arbejdet have de gunstigste Chancer, anderledes, hvor en stor Del af Industrien udøves af det lille Erhverv og under daarlige Tider, hvor der i det hele kun er ringe Overskud; dér vil en kunstig Forøgelse i Produktionsomkostningerne i stor Udstrækning bringe Fortjenesten ned under Nulpunktet og bevirke en Lammelse i hele den nationale Produktion, der ikke alene vil være en Ulykke for de Arbejdsgivere, den rammer, men for Arbejderne selv kan være forbundet med en betydelig Nedgang i den samlede Løn. Under saadanne Omstændigheder vilde Lovens Konsekvenser med ubøjelig Magt føre Staten til ogsaa at tage Lønnens Regulering i sin Haand, et System, som vel har været gældende under andre Samfundsforhold — jeg henviser her til den Elisabethske Lærlingelov i England, hvorefter Loven bestemte Arbejdstidens Længde og Øvrigheden fastsatte Lønnens Størrelse — men som under den herskende internationale Prisdannelse og Konkurrence kun vilde kunne bringes til Udførelse af den socialistiske Stat.

Fra flere Sider udtaltes der iøvrigt den Anskuelse, at Maximalarbejdsdagen kun vilde komme til at staa paa Papiret. Allerede i Schweiz med den 11 Timers Arbejdstid var man slaaet ind paa en meget kulant Bevillingspraxis, der ikke gik til Undersøgelse af det enkelte Tilfælde; saa meget mere vilde under en 8 Timers Maximalarbejdsdag det uhyre Pres, ikke alene af Arbejdsgiver-, men ofte af parallelt dermed løbende Arbejderinteresser, vise sig stærkere end Lovens Bogstav og ved en gennem Tiderne sig stadigt udvidende Bevillingspraxis, som det dog ikke gik an helt at udelukke, gøre Loven illusorisk. Man vilde da kun have opnaaet Indførelsen af et stort Tilsynsapparat, en Del hæmmende Baand uden virkelig Garanti for det, man vilde sikre.

Efter at Centrum havde taget sit Forslag tilbage, blev den 8 Timers Maximalarbejdsdag forkastet med overvældende Majoritet.

Loven har i det hele optaget de Forskrifter, som Udkastet fandt det nødvendigt at give til Beskyttelse for Arbejdernes Liv, Sundhed og Sædelighed. I sidstnævnte Henseende er det saaledes Hovedregelen, at de to Køn skulle arbejde adskilt, for saa vidt Opretholdelsen af gode Sæder ikke i Forvejen er tilstrækkeligt sikret ved Bedriftens Indretning, skønt der paa dette Punkt hævede sig Stemmer for, at netop den daglige Samværen mellem de to Køn under Arbejdets Tugt, langt fra at indeholde en Fare for Sædeligheden, var i dennes velforstaaede Interesse. Gik saaledes de materielle Beskyttelsesregler paa dette Omraade uberørte gennem Forhandlingernes Skærsild, afvege Meningerne stærkt om, hvilke Myndigheder der skulde føre dem ud i

Livet. Fra en Side ønskede man at lægge den bestemmende Indflydelse paa denne Arbejderbeskyttelse i snævre Forstand fra Politimyndighederne over til de ved Ulykkesforsikringsloven skabte Fagforbund, Foreninger af Arbejdsgivere indenfor samme Fag med en delvis Tiltrækning af Arbejderelementer. Ikke alene stod den Ret til at paalægge Forskrifter til Forhindring af Ulykkestilfælde, som Loven havde lagt i Forbundenes Haand, i den nøjeste Forbindelse med de Foranstaltninger, hvorom der her var Tale, og det var derfor i og for sig naturligt at lette en organisk Sammenhæng mellem det hele System af Bestemmelser ved at lade alle Traadene løbe sammen i ét Centrum; men dertil kom, at Arbejdsgiverne i Forbindelse med en nøje Kendskab til disse Forhold gennem Udredelse af Syge- og Invaliditetspræmier havde en ganske anderledes vaagen Interesse for, at der blev grebet kraftigt ind, end offentlige Embedsmænd kunde have. Mod disse Forhold stod Faren for, at ensidige Arbejdsgiversynspunkter kunde faa en dominerende Indflydelse paa denne Arbejderbeskyttelse i snævre Forstand, og Loven lader derfor, i Overensstemmelse med Udkastet, Tilsynet med denne hvile i Politimyndighedernes Hænder. Fagforbundet faar kun Ret til at indanke saadanne Bestemmelser, som staa i Modstrid med dets egne Forskrifter, for den højere administrative Myndighed, og de underordnede eller overordnede administrative Autoriteter ere, før de udstede almindelige Forskrifter, forpligtede til at indhente det paagældende Fagforbunds Betænkning.

Her bør omtales, at Loven yderligere har bestræbt sig for at regulere det vigtige Spørgsmaal om Lønnens

Udbetaling under en med Arbejdernes sande Interesser stemmende Form. Hovedregelen er da, at Lønnen kun maa beregnes og udbetales Arbejderen i Rigmønt. Under dette Forbud falder ikke Levnedsmidler til Anskaffelsesomkostninger, Bolig og Brug af Jord mod sædvanlig Afgift, Brændsel, Belysning, Kost og Lægemidler, Raamaterialier samt Værktøj for de Beløb, de staa Arbejdsgiveren i eller ved Akkordarbejde for de to sidstnævnte Genstandes Vedkommende til den sædvanlige Pris. Lønnen maa ikke uden den lavere administrative Myndigheds Samtykke udbetales paa Beværtninger, Udskænkingssteder eller Salgslokaler. Endelig faar Kommunen eller Kommunalforbundet Ret til for alle eller visse Arter af Erhverv at bestemme, at Lønnen skal betales for regelmæssige Perioder, ikke over en Maaned og ikke under en Uge. Ved denne Bestemmelse haaber man at ramme den i høj Grad uheldige Uskik, der søgte sin Undskyldning i, at Arbejderen ofte først modtog sin Løn længe efter at han havde fortjent den, at Standen for en stor Del levede paa Borg, hvilket baade ødelagde dens økonomiske Selvstændighed og lod den betale sine Fornødenheder langt over Prisen.

Loven har i det hele søgt at begrænse Rækkevidden af de til Beskyttelse af Arbejdsgivernes Interesser foreslaaede Forholdsregler. Bestemmelsen om, at Brud paa Arbejdskontrakten skulde belægges med Straf af indtil 6 Ugers Dagløn, havde fra forskellige Sider mødt den stærkeste Modstand. Arbejdskontrakten stod helt paa Civilrettens Grund, og man brød her ud af alle hidtil gældende Regler, naar man beskyttede en privatretlig Kontrakt ved Straffeforskrifter. Der var saa meget mindre Anledning hertil, som de egenlige Grunde til

de store Arbejderstriker maatte søges i økonomiske og sociale Bevægelser af en saadan Styrke, at den enkelte Arbejders Vilje og Skyld traadte ganske i Baggrunden. Det vilde derfor ogsaa vise sig virkningsløst at kaste Straffen imellem som Hindring, hvorimod Bestemmelsen kun vilde vække Uvilje som en ensidig, mod Arbejderne rettet Forholdsregel. Herimod anførtes det fra Regeringsbordet, at de almindelige civile Kontrakter i Regelen kun var en Sag mellem Parterne, hvis Haandhævdelse var tilstrækkeligt sikret ved de til Civilprocessens Raadighed staaende Midler, medens de med Kontraktbrud forbundne Striker, omfattende Hundredetusinder af Arbejdere, som de seneste Aar havde været Vidne til, bredte sine Virkninger langt ud over de stridsførende Parters Kreds, og i det hele var en Kalamitet af dybt indgribende Betydning for Samfundet, som dette derfor havde Ret til at værne sig imod ved Straf. Der indeholdtes i Bestemmelsen intet Attentat paa Koalitionsfriheden; men man kunde dog fordre af Arbejderne, at de i Kampen for Lønningsbetingelserne holdt sig indenfor Lovens Ramme. Trods disse Grunde var Rigsdagens Flertal bestemt paa ikke at bringe Arbejdskontraktsbruddet ind under Strafferetten, hvorimod man mente at imødekomme alle berettigede Fordringer fra Arbejdsgivernes Side ved i Tilfælde af Brud paa Arbejdskontrakten at sætte en fast Erstatningssum uden Hensyn til de sædvanlige civilretlige Bevisregler.

Loven bestemmer nu, at en Arbejdsgiver, naar hans Arbejder har brudt Kontrakten, og omvendt en Arbejder, naar han kontraktstridigt er afskediget, i Stedet for at søge Erstatning efter almindelige Regler, kan indkræve et Beløb, svarende til den almindelige

Dagløn for hver af de følgende Dage, dog ikke udover en Uge, uden at der behøves noget Bevis for lidt Skade. Denne Regel kommer dog ikke til Anvendelse paa Fabrikker med over 20 Arbejdere; Arbejdsgiveren maa her gaa den Vej at stipulere en lignende Ret i Arbejds-kontrakten. For at gøre denne Erstatningsret effektiv vil det være af Interesse for Arbejdsgiveren at tilbageholde en Del af Lønnen, og for at hindre Misbrug maa der ved en Lønningsbetaling ikke tilbageholdes mere end en Fjerdedel af Fortjenesten og i det hele ikke over én Uges Løn. For at tilskynde Arbejdsgiveren til at anvende disse Beløb til Arbejdernes Bedste skal Arbejdsordningen indeholde Forskrifter om deres Anvendelse.

Loven har ikke optaget Udkastets stærkt skærpede Bestemmelser for dem, der søge at paavirke Arbejderne til Arbejdsnedlæggelser. Paa dette Punkt forberedes der en særlig Lov.

Den obligatoriske Arbejdsordning er bibeholdt, men kun med Fabrikker paa over 20 Arbejdere. Paa den store Produktion komme de Grunde, der tale for en saadan, Vigtigheden af et uomtvisteligt Retsgrundlag for Forholdet mellem Arbejdsgiver og Arbejder og Betydningen af, at samtlige Arbejdere have en vis Indflydelse paa Kontraktsforholdet, som efter Sagens Natur maa være ens for alle og derfor unddraget den enkelte Arbejders Selvbestemmelse, frem med ganske anderledes Styrke end i de smaa Fabrikker med personlig Berøring mellem Fabrikherre og Arbejder og Arbejdskontraktens Afslutning ved direkte Aftale mellem Parterne. Derimod ere Bestemmelserne om Arbejdsordningens Indhold i det væsenlige forblevne uforandrede. De Straffe,

som kunne idømmes i Henhold til denne, maa i Regelen ikke overstige Arbejdsfortjenesten for en halv, for alvorligere Forseelser for en fuld Dag. Med Rette har Loven, i Modsætning til Udkastet, lagt den individuelle Løn til Grund for Straffens Udmaaling i Stedet for den almindelige Dagløn, der ofte kun udgør et forholdsvis ringe Procentbeløb af de højere lønnede Arbejders virkelige Løn.

Et Forslag om, at Arbejdsordningen, med Samstemning fra et Arbejderudvalg, skulde kunne indeholde Bestemmelser om de voxne Arbejders Forhold udenfor Bedriften, gav Anledning til en meget varm Strid. Fra en Side blev gjort gældende, at Arbejdskontrakten var andet og mere end et Køb og Salg; ogsaa for Virksomheden i Erhvervet var det ikke ligegyldigt, om Arbejderen ødelagde sig selv og Medarbejdere ved Svir og Udsvævelser; mod Misbrug var Arbejderudvalgets Medvirkning tilstrækkeligt Værn. Fra modsat Side blev denne Udvidelse bestridt, fordi den vilde lade Arbejdsgiverens Indflydelse over Arbejderen strække sig over sit naturlige Maal — Arbejderens private Liv hørte ham selv udelukkende til — og Døren vilde aabnes for Genindførelsen under en anden Form af Arbejderens feudale Afhængighed af Arbejdsherren. Denne Betragtning gav Loven Medhold, idet den bestemmer, at Arbejdsordningen, med Samstemning fra et staaende Arbejderudvalg, kan træffe Forskrifter om Arbejdernes Benyttelse af de med selve Fabrikken forbundne Indretninger i Arbejdernes Interesse og for mindreaarige Arbejders Forhold udenfor Bedriften.

Medens det fra alle Sider blev anerkendt, at Arbejderne burde høres, før Arbejdsordningen udstedtes,

knyttede Hovedinteressen paa dette Punkt sig til Forhandlingerne om, gennem hvilke Organer de skulde gøre deres Anskuelser gældende, ikke saa meget paa Grund af selve Sagens direkte Betydning i Øjeblikket — der er jo kun indrømmet Arbejderne en raadgivende Medvirkning paa dette Forhold — som fordi den paavirker Arbejderorganisationens Retning, der i saa høj Grad er et Magtspørgsmaal mellem Partierne og derfor særligt egnet til at sætte Lidenskaben i Bevægelse. Fra socialistisk Side blev der anført, at Arbejderne kun kunde bevare den nødvendige Uafhængighed, naar de organiserede sig som Klasse eller Stand og, støttende sig til denne Masseorganisation, traadte i Forbindelse med Arbejdsgiverne. Fra anden Side havde man de for de enkelte Fabrikker oprettede Arbejderudvalg for Øje. Ikke alene vilde Arbejdsgiveren ved Meningsudvexling med Repræsentanter for sine Arbejdere bedst lære disses Interesser, der ingenlunde vare fælles for Standen, men havde sit Særpræg i hver enkelt Fabrik, at kende, og Arbejdsgivernes overlegne Standsfølelse vilde ved den personlige Berøring med Arbejderne forsvinde; men Hovedsagen var dog, at der skabtes en Institution, med hvilken Arbejdsgiveren kunde træde i Forhandling om Arbejdernes Interesser, og som man efterhaanden kunde give en større og større Indflydelse paa Arbejderforholdets Opbygning, paa Spørgsmaalet om Lønning og Arbejdstid, paa de med Fabrikkerne forbundne Velgørenhedsanstalter, ja selv paa Medarbejderes Antagelse og Afskedigelse, og som kunde komme til at danne Broen til en paa en rolig Forhandling mellem de to Parter baseret Genoprettelse af den sociale Fred. Fra en Side blev det foreslaaet at

gøre Oprettelsen af Arbejderudvalg obligatorisk, og naar Loven ikke vilde gaa med dertil, laa det i den Betragtning, at Arbejderudvalgets Værdi beror paa, at Arbejdsgiver og Arbejder mødes i gensidig Velvilje, og denne Forudsætning kan kun udvikles i Frihed, ikke skabes ved Tvang. Loven bestemmer derfor kun, at hvor der i en Fabrik er oprettet et særligt Arbejderudvalg, fungerer dette som Arbejdernes Repræsentant ved Arbejdsordningens Tilblivelse. Som Udvalg i Lovens Forstand gælde, 1) saadanne Bestyrelser for Fabrik-sygekasser eller andre til Arbejdernes Vel bestaaende Kasseindretninger, hvis Flertal er valgt af Arbejderne, 2) de »Ældste« (Arbejderrepræsentanterne) for Bjergværkernes Vedkommende og 3) Repræsentationer, der vælges af den enkelte Fabriks fuldmyndige Arbejdere ved umiddelbart og hemmeligt Valg. Disse særlige Bestemmelser vedrørende Valgmaaden kræves ikke for Arbejderudvalg, oprettede før 1. Januar 1891.

Loven medfører, i Overensstemmelse med Udkastet, en stærkt forøget Beskyttelse for Kvinder, Børn og unge Mennesker.

For Kvinder har Loven saaledes optaget Bestemmelsen om Forbud mod Natarbejde og en 11 Timers Maximalarbejdsdag, der for Dagene forud for Søn- og Festdage er nedsat til 10 Timer. For Kvinder, der forestaa et Husvæsen, bibeholdtes Retten til, dog nu kun efter derom udtalt Ønske, at faa en halv Time fri for deres Medarbejdersker.

I de saakaldte Sæsonindustrier, hvor Arbejdet ophober sig paa bestemte Tider af Aaret, er en Opretholdelse af de fastslaaede Grænser forbundet med sær-

lige Ulemper ogsaa for Arbejderne, idet Arbejdsgiverne i de travle Tider tvinges ind i at erstatte den manglende Arbejdskraft ved nye Arbejdere, der da kastes paa Gaden i de flove Perioder, og en stærkere Anspændelse af Kræfterne til en Tid er ej heller saa betænkelig. Loven har her udvidet Udkastets Bestemmelser derhen, at den højere administrative Myndighed kan give Dispensation for mere end to Uger ad Gangen og 40 Dage i et Aar, naar blot den gennemsnitlige daglige Arbejdstid i hele Aaret ikke overstiger den ved Loven fastsatte Maximumsgrænse.

Forbundsraadets i høj Grad udvidelige Ret til at meddele Undtagelser fra Bestemmelserne om Maximalarbejde og Natarbejde er lagt indenfor fastere Grænser, idet den er indskrænket til følgende Tilfælde: 1) Fabrikker, som drives med stadig Ild eller som ved Bedriftens Art er henvist til et regelmæssigt Dag- og Natarbejde eller ere udelukkede fra en Inddeling i regelmæssige Arbejdshold af lige Længde eller indskrænkede til at arbejde paa bestemte Aarstider. 2) Fabrikationsgrene, i hvilke der regelmæssigt til visse Tider af Aaret indtræder en forøget Arbejdstrang; dog maa den daglige Arbejdstid ikke overstige 13, om Lørdagen 10 Timer.

For Barselkvinder er Regelen nu, at de overhovedet ikke maa beskæftiges i de første 4 Uger efter Nedskomsten og i de paafølgende 2 Uger kun mod Erklæring fra en Læge om, at deres Helbred ikke er til Hinder derfor.

Loven har i det hele optaget Udkastets Bestemmelser om Børn og unge Menneskers Beskæftigelse, kun for de første skærpet derhen, at den Ret, som Udkastet

havde lagt i Forbundsraadets Haand, til at tillade, at Børn, der havde fuldendt deres Skolegang, kunde beskæftiges som unge Mennesker, er bortfaldet. For unge Mennesker skal Arbejdstiden falde mellem Kl. 5½ Morgen og 8½ Aften, og mellem Arbejdstimerne skal der tilstaa Pauser, for Børn paa mindst en halv Time, for unge Mennesker ved Middagstid 1 Time, For- og Eftermiddag en halv Time. Forbundsraadet er berettiget til at gøre Undtagelser fra denne Inddeling af Arbejdstiden, hvor Bedriftens Natur eller Hensynet til Arbejderne gør det ønskeligt.

Arbejderbeskyttelsen for Børn, unge Mennesker og Kvinder har ved Loven fundet en omfattende Udvidelse. Inddragne er da først en Del Anlæg, som nærmest maa stilles i Klasse med Fabrikker, Hyttværker, Tømmerpladser, Værfter, saadanne Teglværker, Brud og Gruber, som ikke blot drives midlertidig eller i ringe Omfang; om dette er Tilfældet, afgør den højere Forvaltningsmyndighed. Men af størst Betydning er det, at den særlige Beskyttelse er udvidet til en Del af Haandværket og Husindustrien. Efterhaanden som de herhen hørende Bestemmelser bleve skærpede for Fabrikernes Vedkommende, tilspidsedes Spørgsmaalet om Lovgivningens Stilling til den mindre Industri. Den Fare laa nær, at Produktionen vilde søge at unddrage sig de strenge Arbejderbeskyttelsesregler ved med Hjælp af smaa Motorer at fortsætte Virksomheden under Haandværkets eller Husindustriens Skikkelse, hvor Udbytningen af Arbejdet kunde drives fuldstændig ugenert, fordi det unddrog sig Offenhedens Opmærksomhed. Paa den anden Side stemmede en ensartet Regulering af Arbejdstiden og Pauserne ikke med Haandværkets

Natur. Dette var ganske anderledes end Storindustrien afhængig af Kunderne, snart nødsaget til at sætte alle Sejl til, for til andre Tider at ligge stille; ogsaa befrygtedes det, at Loven vilde gribe forstyrrende ind i det patriarkalske Forhold, som endnu ofte bestod mellem Mestrene og deres Undergivne. Lovgivningsmagten har paa Grund af Spørgsmaalets eminente Betydning ikke ment at burde slaa sig til Ro med denne Betragtning. De særlige Beskyttelsesregler skulle finde Anvendelse paa Værksteder, der ikke blot forbigaaende tage de elementære Kræfter (Damp, Vind, Vand, Gas, Luft, Elektricitet o. s. v.) i deres Tjeneste. I disse Tilfælde er der dog givet Forbundsraadet en langt videregaaende Dispensationsmyndighed. Ved kejserlig Forordning, med Forbundsraadets Samtykke, kan Beskyttelsen udvides til andre Værksteder, dog ikke til saadanne, hvor der udelukkende beskæftiges Personer af Indehaverens Familie.

En indgaaende Drøftelse fandt Spørgsmaalet, hvilke Autoriteter der skulde føre den ved Loven skabte forøgede Beskyttelse ud i Livet; Udkastet havde her haft en Samvirken mellem Politimyndighederne og Fabrikinspektionen, hvis Rammer betydeligt skulde udvides, for Øje. En Række Forslag tilstræbte nu kun en videre Opbygning af denne Institution. Den maatte udstyres med Ret til at underkaste Arbejdere og Arbejdsgivere Forhør og til at give sine Paalæg forøget Styrke ved Myndighed til at ikende Straf. Ogsaa burde der dannes en Centralbestyrelse, som skulde sammenarbejde Fabrikinspektørernes Beretninger, sammenkalde disse til Konferencer, afgive Betænkning til Forslag om

Love, Forordninger og internationale Aftaler der vedrørte Arbejderbeskyttelsen. Disse Forslag lykkedes det dog ikke at sætte igennem.

Et andet Forslag gik ud paa en Omdannelse fra Grunden af Tilsynsmyndighedernes hele Organisation paa Basis af det repræsentative System. For Distrikter paa ikke over 400,000 og ikke under 200,000 Indvaanere skulde der oprettes et Arbejdsamt og et dermed sideordnet Arbejdskammer. Som overste Instans fungerer Rigsarbejdsamtet. Af Arbejdskammerets Medlemmer, hvis Tal ikke maa være under 24 og ikke over 36, vælge Distriktets fuldmyndige Arbejdsgivere og Arbejdere hver Halvdelen ved direkte og hemmeligt Valg. Arbejdsamtet bestaar af et Arbejdsraad, som vælges af Rigsarbejdsamtet efter Forslag fra Arbejdskammeret og mindst 2 Embedsmænd, der vælges af dette. Rigsarbejdsamtets Sammensætning bestemmes ved særlig Lov. Arbejdskammeret paahviler det nu først og fremmest at føre Tilsyn med Arbejderbeskyttelseslovenes Opretholdelse, og det skal derfor udstyres med dertil fornøden Myndighed, men skal ved Siden heraf organiseres som Arbejderanvisningsbureau. Arbejdskammeret skal træde hjælpende til ved Gennemførelsen af Arbejderbeskyttelsen, anstille Undersøgelser om økonomiske Forhold og indbringe Besværinger, hvor der er Grund til Klage.

Den foreslaede Organisation fandt ikke Billigelse hos Rigsdagens Flertal, der besluttede at bibeholde den bestaaende Ordning med dens Samvirken mellem Politimyndighederne og de af de enkelte Stater udnævnte Fabrikinspektører. Arbejdsgiverne ere forpligtede til at give de tilsynshavende Myndigheder saadanne statistiske

Meddelelser om deres Arbejders Forhold, som Forbundsraadet fastsætter.

Loven er gaaet videre ad den Bane, Udkastet havde betraadt, at styrke Forældrenes Autoritet overfor deres mindreaarige Børn ved at forøge deres retlige Myndighed over disse. Ved Siden af, at Arbejdsbogen, der nu er Betingelse for alle mindreaarige Arbejders Beskæftigelse, for Arbejdere under 16 Aar altid, og ellers paa Forlangende, skal udleveres til Faderen, har Kommunen eller det videre Kommunalforbund Ret til for alle eller visse Klasser af Erhvervsdrivende at bestemme, at de mindreaarige Arbejders Løn skal udbetales Forældre eller Formyndere og kun med disses skriftlige Samtykke eller Erklæring om, at den sidst udbetalte Løn er modtaget, til de mindreaarige selv, samt at de Erhvervsdrivende inden visse Frister skulle give Forældre eller Formyndere Meddelelse om den til de mindreaarige Arbejdere udbetalte Løn.

Loven er bestemt til at træde i Kraft den 1. April 1892.

Den nye Arbejderbeskyttelseslov stiller i Forbindelse med det Komplex af Forsikringslove, som nu er traadt i Kraft, hvad Arbejderlovgivningen angaar, Tyskland i første Række blandt Europas Stater.

Blandt Lovens Bestemmelser indtage utvivlsomt de, der vedrøre Arbejdstidens Regulering, en dominerende Rolle. Ved Bedømmelsen af, hvorvidt Lovgivningsmagten paa dette Omraade bør gribe ind, maa det erindres, at den vel indenfor vide Grænser er Herre over, hvad den kræver udført, derimod kun i ringe Grad over de økonomiske Kræfter, som den

sætter i Bevægelse. Ved Valget af det rette Maal bør til den ene Side tages Hensyn til den Beskyttelse, som i og for sig er ønskelig for Arbejderklassen, først og fremmest til Bevarelse af Liv og Sundhed, videre, og dette gælder særlig for Kvinder, for at muliggøre Udoøvelsen af Pligterne paa Familielivets Omraade, endelig for at levne Arbejderen Tid til at dyrke aandelige Interesser, til at blive andet og mere end en Arbejds-maskine. Til den anden Side bør Blikket rettes paa de Virkninger, Beskyttelsen vil have for Arbejderne selv, paa den Formindskelse i Arbejdslønnen, som ofte er forbundet med en Indskrænkning i Arbejdstiden, særlig hvor denne kun omfatter enkelte Klasser af Arbejdere. I et lille Arbejderbudget vil et Afbræk i Indtægterne ofte kunne mer end opveje det, der kan opnaas paa en anden Kant. Derfor vil det nok kunne lykkes en Arbejderorganisation i Kraft af Korporationsaanden at faa Arbejdernes Flertal til at stille vidtgaaende Fordringer paa Arbejderbeskyttelsens Omraade; men de enkelte Arbejdere ere ofte mere konservative end Loven selv. Hertil føjer sig Hensynet til Produktionsbetingelserne, derunder Arbejderlovgivningen, i de konkurrerende Lande, hvilket har ledet Tanken hen paa en international Regulering af disse Forhold. Endelig vil ogsaa Arbejderorganisationens Udvikling være at tage i Betragtning; hvor denne er stærk, vil den, der er Herre over at tage Hensyn til Produktionens stadigt vekslede Forhold, ofte langt bedre end Lovgivningsmagten kunne udføre det Arbejde, som det bliver en Pligt for denne med en svag Arbejderorganisation at tage paa sine Skuldre. For Tysklands Vedkommende vil der være at tage

Hensyn til, at Koalitionsfriheden først skriver sig fra Næringsloven af 1869 og tilmed i over et Decennium har været gennembrudt paa mangfoldige Punkter af Undtagelseslovens Bestemmelser.

Det vil nu være Lovgivningsmagtens Opgave at træffe Afgørelsen ved en Afvejning af disse mangesidede Hensyn, og det forekommer mig, at den tyske Lov har været heldig i sin Løsning. Den har i det hele og store sikret Søndagshvilen for alle Arbejdere, og lagt det i Forbundsraadets Haand at indskrænke Arbejdstiden, hvor den var overdreven lang; den har indskrænket unge Menneskers og Kvinders Arbejde til et Maal, der svarer til deres Udvikling og Styrke og bragt Børns Arbejde og Kvinders Natarbejde indenfor meget snævre Grænser. Og særlig Betydning har det, at det Offentlige paa de to sidstnævnte Punkter har kunnet gribe ind paa et Tidspunkt, hvor statistiske Undersøgelser havde godtgjort, at der var Fare paa Færde, medens Arbejdet dog endnu ikke havde naaet et saadant Omfang, at dets Indskrækning kunde volde Industrien større Afbræk.

Loven er i det hele baaret af en ret frisindet Aand — jeg henviser saaledes til Reglerne om Arbejdsordningens Indhold og Arbejdernes Medvirkning ved dens Tilblivelse; intet er i Virkeligheden uretfærdigere end Beskyldningen for at være »en Arbejdsgiverlov«, tværtimod ere de Bestemmelser, som særlig vare foreslaaede i Arbejdsgivernes Interesse, saaledes de, der medførte Straf for Brud paa Arbejdskontrakten og skærpet Ansvar for Opfordring dertil, blevne fjernede fra Loven, fordi de mentes at indeholde en Fare for Arbejdernes frie Organisation.

Ved Bestemmelserne om Arbejderudvalgene har Loven valgt den rette Mellemsvej. Den har undgaaet, ved med haard Haand at gribe ind, at forrykke det naturlige Grundlag for saadanne Institutioners Fremkomst, et ud af det praktiske Livs bitre Erfaringer voxende Ønske hos Arbejdere og Arbejdsgivere om at finde andre Veje til at afgøre Tvistighed end Kamp, medens den paa den anden Side ved at anvise Udvalgene bestemte Opgaver og ved at give Regler for de Betingelser, som de maa opfylde for at betros disse, har givet Institutionen et Stød fremad og en fast Ryggrad, som den ellers vilde have savnet. Det er formentlig en Misforstaaelse, at den ensidige faglige Arbejderorganisation bør træde i Arbejderudvalgenes Sted. De to Institutioner have væsenlig forskellige Opgaver. Set i Forholdet udadtil, overfor Arbejdsgiverne, er det Fagforbundets Hovedopgave at danne den Magtbaggrund, ud fra hvilken Arbejderne gøre deres Interesser gældende; Arbejderudvalgets Sag er det at jævne Forstaaelsen. Den ene Institution overflødiggør ikke den anden, men de supplere gensidig hinanden.

Derimod er der næppe vundet stort ved at henlægge Retten til at give almindelige Bestemmelser om Forældrenes Dispositionsret over deres mindre-aarige Børns Løn fra Arbejdsordningen til de kommunale Myndigheder. Ligeoverfor Faren for, at den ganske unge Arbejders frie Raadighed over sin forholdsvis betydelige Løn i Forbindelse med hans store personlige Uafhængighed skal føre ham ud i et tøjlesløst Liv, tidligt Ægteskab m. m., staar paa den anden Side den ikke fjerntliggende Mulig-

hed, at Forældrene høre op med at arbejde og lade sig underholde af deres Børn. For paa dette Omraade at naa det rette, kræves der en Hensynstagen til de konkrete Omstændigheder, som kunde være opnaaet ved at give Kommunen Ret til at træffe den i hvert enkelt Tilfælde heldigste Ordning af Forholdet.
